

УДК 338.2

М.М. Забаштанський, канд. екон. наук**Т.В. Забаштанська**, канд. екон. наук**А.В. Роговий**, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
КОНЦЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****М.Н. Забаштанский**, канд. экон. наук**Т.В. Забаштанская**, канд. экон. наук**А.В. Роговой**, канд. экон. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**РОЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
ЭФФЕКТИВНОСТИ КОНЦЕССИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ****Maksym Zabashtanskyi**, PhD in Economics**Tetiana Zabashtanska**, PhD in Economics**Andrii Rohovyi**, PhD in Economics

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**THE ROLE OF ECONOMIC DIAGNOSTICS IN ENSURING THE EFFECTIVENESS
OF CONCESSION ACTIVITIES**

Обґрунтовано необхідність проведення економічної діагностики концесійних об'єктів та вдосконалення методичних підходів до її здійснення. З метою вдосконалення методики організації її проведення запропоновано алгоритм комплексної економічної діагностики концесійного об'єкта. Визначено роль економічної діагностики в пошуку шляхів покращення фінансово-майнового стану концесійних суб'єктів господарювання. Систематизовано напрями вдосконалення організації концесійної діяльності з урахуванням особливостей процесу економічної діагностики.

Ключові слова: економічна діагностика, концесії, концесійна діяльність, методи економічної діагностики, фінансове забезпечення.

Обоснована необходимость проведения экономической диагностики концессионных объектов и совершенствования методических подходов к ее осуществлению. С целью усовершенствования методики организации ее проведения предложен алгоритм комплексной экономической диагностики концессионного объекта. Определена роль экономической диагностики в поиске путей улучшения финансово-имущественного состояния концессионных субъектов хозяйствования. Систематизированы направления совершенствования организации концессионной деятельности с учетом особенностей процесса экономической диагностики.

Ключевые слова: экономическая диагностика, концессии, концессионная деятельность, методы экономической диагностики, финансовое обеспечение.

The article substantiates the need for economic diagnostics concession facilities and improving methodological approaches to its implementation. In order to improve the organization of its methods of algorithm integrated economic diagnostics concession object. The role of economic diagnostics in finding ways to improve the financial and property concession entities. Systematized directions for improvement organization concession allowing for the process of economic diagnostics.

Key words: economic diagnosis, concessions, concession activity, methods of diagnostics of the economic, financial support.

Постановка проблеми. У сучасних умовах ефективного функціонування національної економіки передусім залежить не лише від забезпеченості основними факторами виробництва, а й від рівня розвитку та стану виробничої інфраструктури економіки країни, на яку покладено виконання функції життєзабезпечення суспільства. Невідповідність стану виробничої інфраструктури постійно зростаючим потребам суспільства щодо обсягів, якості та вартості товарів, робіт та послуг, споживання яких обумовлено використанням зазначеної інфраструктури, в першу чергу обумовлено невідповідністю наявного фінансового забезпечення суб'єктів господарювання державної та комунальної форм власності реальним потребам. Зважаючи на те, що акумулювання достатніх обсягів фінансових ресурсів унеможливується обмеженістю бюджетного фінансування, а також низькою результативністю їх функціонування, виникає об'єктивна необхідність запровадження концесійної форми управління з метою залучення фінансових ресурсів для відновлення технічного стану виробничої інфраструктури, фінансово-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

майнового стану зазначених суб'єктів господарювання, а також забезпечення відповідної якості їх товарів, робіт та послуг. Саме тому одним із можливих шляхів покращення фінансово-майнового стану зазначених суб'єктів господарювання є впровадження процесу економічної діагностики, адаптованого до специфічних умов їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методичні та прикладні аспекти економічної діагностики підприємств розглядаються в працях зарубіжних та вітчизняних учених: А.Е. Воронкової, М.П. Бутка, О.О. Гетьмана, О.І. Гонти, С.М. Глухарьова, Ю.А. Горбачук, М.І. Головінова, Т.О. Загорної, В.Г. Маргасової, С.В. Онишко, В.Ф. Савченко, Л.Л. Тарангул, Н.В. Ткаченко, К.І. Швабія, С.М. Шкарлета, Г.О. Швиданенко та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вітчизняними науковцями та економістами приділяється значна увага проблемам практичного здійснення економічної діагностики суб'єктів господарювання. Проте, незважаючи на глибину проведених досліджень, концептуальні засади організації економічної діагностики концесійних суб'єктів господарювання залишаються недостатньо вивченими та потребують подальших досліджень.

Мета статті. Метою цього дослідження є розгляд теоретичних та практичних підходів до здійснення економічної діагностики суб'єктів господарювання, які перебувають або можуть перебувати в концесії, а також обґрунтування необхідності врахування особливостей її застосування з метою підвищення результативності їх фінансово-господарської діяльності та відновлення виробничої інфраструктури національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Недостатній розвиток виробничої інфраструктури впливає не лише на результативність функціонування національної економіки, але і спричиняє виникнення ознак техногенної кризи. Зазначені причини обумовлюють необхідність використання нових форм управління об'єктами державної та комунальної власності, однією з яких є концесія. Разом з тим необхідність акумулювання значних обсягів фінансових ресурсів з метою відновлення їх фінансово-майнового стану потребує здійснення комплексної економічної діагностики з боку всіх учасників концесійної угоди. Нині серед науковців відсутня однастайна думка щодо дефініції «діагностика».

Н. Данилочкіна під діагностикою пропонує розуміти напрям економічного аналізу, що дозволяє виявити характер порушення нормального ходу економічних процес на підприємстві [1].

А. Шеремет, Р. Сайфулін розглядають діагностику в аспекті аналізу фінансового стану підприємства, який передбачає оцінювання динаміки та структури статей бухгалтерського балансу, аналіз фінансової стійкості, ліквідності балансу, фінансових коефіцієнтів та системи критеріїв і методики оцінювання незадовільної структури балансу неплатоспроможного підприємства [2].

О. Коніна зазначає, що діагностика є частиною фінансового аналізу, яка спрямована на виявлення ступеня ризику та дозволяє виділити «больові точки» діяльності і представити можливі варіанти виходу з критичної ситуації [3].

І. Фаріон вважає діагностику методом аналізу внутрішнього середовища організації [4].

В. Раппопорт вважає діагностику здійсненням управлінської роботи з виявлення проблем і вузьких місць системи управління підприємством [5].

О. Короткова акцентує увагу на тому, що саме діагностика встановлює, визначає ознаки, причини деформацій і відхилень об'єкта від норми, тенденцій, задуму, цілей [6].

Г. Давидова, А. Беліков вважають діагностику процесом виявлення можливих відхилень системи, що самоорганізуються, від нормального режиму роботи, що характеризуються визначеним рівнем ефективності й надійності. Вона спрямована на оціню-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

вання стану досліджуваних об'єктів в умовах неповної інформації з метою виявлення проблем у роботі підприємства і причин їхнього виникнення [7].

Неоднозначність у трактуванні дефініції «діагностика» спричиняє різноманітність тлумачень дефініції «економічна діагностика». Так, на думку О.О. Гетьман і В.М. Шаповала, економічна діагностика підприємства – це оцінювання економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів, неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив його розвитку і наслідків ухвалення поточних управлінських рішень [8].

М.Ф. Коротаєв визначає економічну діагностику як комплекс досліджень, спрямованих на виявлення цілей функціонування господарюючого суб'єкта і способів їх досягнення.

На думку Ю.О. Тараруєва, економічна діагностика – це комплексний аналіз поточного стану і перспектив розвитку підприємства з метою вирішення проблем і використання переваг, що виникають та створюються у процесі його діяльності.

О. Дмитрієва вважає, що «економічна діагностика близька до економічного аналізу, однак це не одне й те саме. Вони розрізняються за цілями, завданнями та використовуваним інструментарієм». Аналіз визначає кількісне значення параметрів та виявляє відхилення різних параметрів від норми. Діагностика (постановка діагнозу) – це «агрегований» синтетичний висновок про стан досліджуваного об'єкта, який здійснюється на основі синтезу та зіставлення різної аналітичної інформації [9].

Наведені трактування дефініції економічної діагностики дають уявлення щодо її сутності та економічного змісту, проте, на наш погляд, доцільно розглядати економічну діагностику з позиції її використання у процесі фінансової діяльності суб'єктів господарювання та наявного фінансового механізму їх функціонування.

Враховуючи наявні трактування цього поняття, пропонуємо розглядати економічну діагностику як метод фінансового механізму, який спрямований на системне виявлення відхилень у процесі фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та обґрунтування можливих шляхів його сталого розвитку.

Процес економічної діагностики суб'єктів господарювання, які перебувають або можуть перебувати у концесії, має свої специфічні особливості. Це обумовлено специфікою самої форми управління, яка передбачає можливість розподілу між учасниками концесійної угоди зобов'язань щодо створення та управління концесійним об'єктом, майнової відповідальності та розподілу підприємницького ризику. У зв'язку з цим суб'єктом економічної діагностики концесійної діяльності може бути концесіонер, уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, а також територіальна громада. Виокремлення територіальної громади як суб'єкта економічної діагностики концесійних об'єктів обумовлено виконанням переважною частиною концесіонерів функцій щодо життєзабезпечення суспільства. Алгоритм комплексної економічної діагностики, а також оцінювання його впливу на процес управління фінансово-майновим станом концесійного об'єкта відображено на рис.

Поширення концесійної діяльності та практичне впровадження алгоритму комплексної економічної діагностики концесіонерів дозволить акумулювати необхідний обсяг фінансових ресурсів, відновити їх виробничі потужності, вплинути на загальну результативність функціонування об'єктів державної та комунальної власності. Проте недостатність статистичних даних функціонування об'єктів державної та комунальної власності, які відповідно до чинного законодавства можуть бути передані у концесію, дозволяють використати окремі елементи їх економічної діагностики. Динаміка показників результативності управління об'єктами державної власності відображена в табл. 1.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

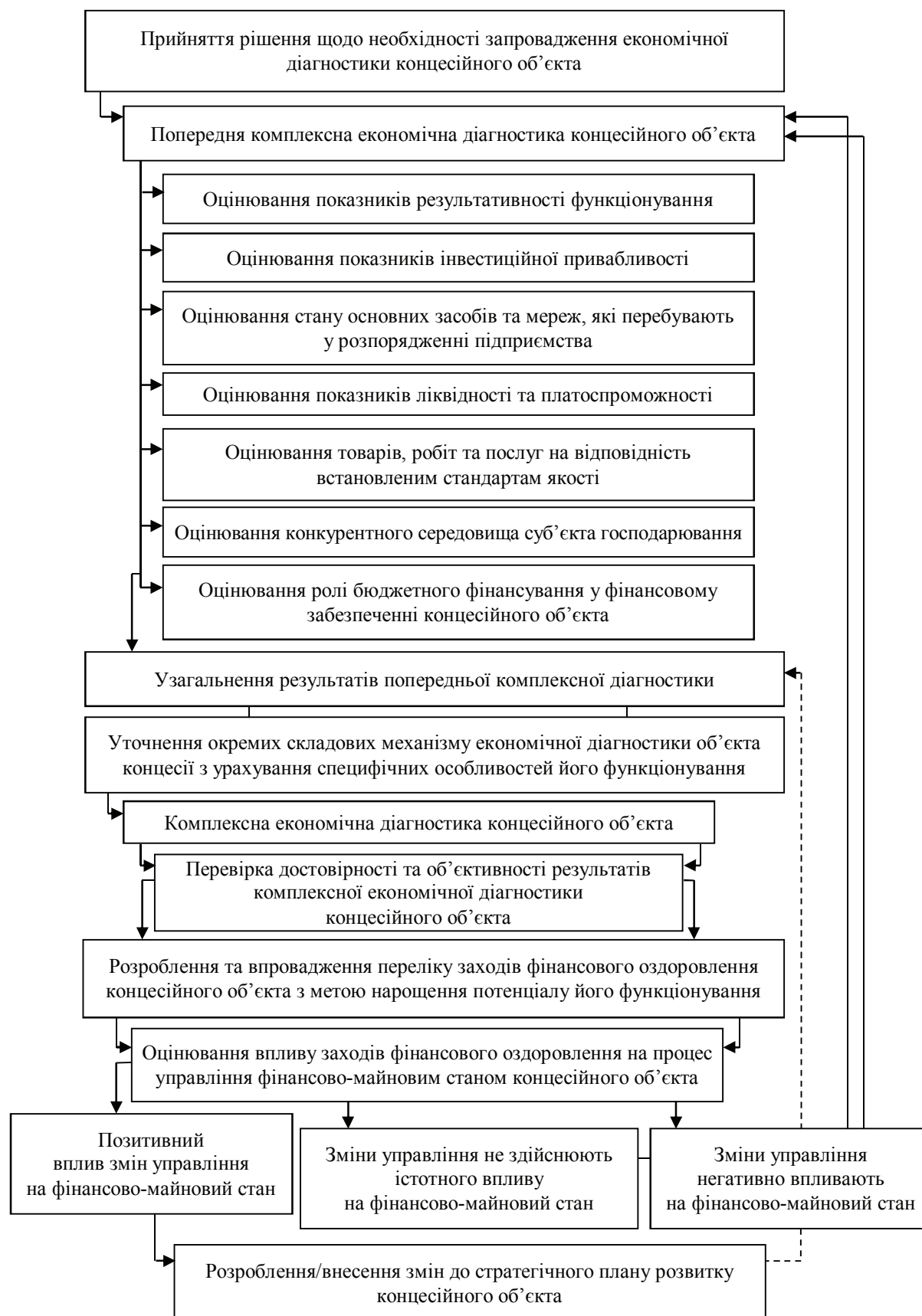

Рис. Алгоритм комплексної економічної діагностики концесійного об'єкта

Таблиця 1

*Результативність управління об'єктами державної власності у 2012–2013 рр.**

Найменування суб'єкта управління	2012		2013	
	Кількість суб'єктів господарювання	Чистий прибуток (збиток) тис. грн	Кількість суб'єктів господарювання	Чистий прибуток (збиток) тис. грн
Всього по Україні, в т. ч.:	3622	-11 889 626,3	3632	-17 839 347,9
Міністерства	1616	-12 258 677,2	1887	-16 727 246,1
Державні комітети та інші органи виконавчої влади	1301	-188 747,7	1042	-1 041 636,1
Місцеві органи виконавчої влади	86	-88 833,5	91	-125 663,3
Академії наук	440	-24 004,3	439	11 769,4
Господарські структури	174	670 631,4	173	43 428,2

Примітка: * – управління об'єктами державної власності АРК та Донецької обласної державної адміністрації не оцінювалось.

Джерело: складено за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Від'ємне значення результативності управління об'єктами державної власності свідчить про низьку ефективність менеджменту, що призвело до накопичення значного рівня фізичного та морального зносу основних засобів, зниження якості товарів, робіт та послуг, невідповідності наявного фінансового забезпечення реальним потребам. Крім того, протягом 2012–2013 рр. обсяг чистого збитку збільшився з 11 889 626,3 тис. грн до 17 839 347,9 тис. грн, або на 150 %. Аналогічна ситуація щодо результативності функціонування спостерігається і в житлово-комунальному господарстві країни (табл. 2).

Таблиця 2

Показники розвитку житлово-комунального господарства України за 2009–2013 рр.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013
Видатки з бюджету на житлово-комунальне господарство, млн грн	7498,1	5431,3	8679,3	20059,6	7704,7
Збитковість житлово-комунального господарства, %	-5,9	-12,3	-17,3	-4	-19,7
Обсяг реалізованих послуг житлово-комунального господарства, млн грн	24827,3	27850,1	31441,1	34049,2	34188,4

Джерело: складено за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства.

Показники розвитку житлово-комунального господарства за 2009–2013 рр. свідчать, що незважаючи на погіршення фінансово-майнового стану відбувається скорочення його фінансування, що найближчим часом може призвести до унеможливлення його функціонування та виникнення техногенної кризи.

Всі вищезазначені фактори підтверджують необхідність зміни підходів до управління об'єктами державної та комунальної власності. У зв'язку з цим усе більшого загострення набуває необхідність активної державної підтримки розвитку концесійної діяльності на території країни, підкріпленої механізмом комплексної економічної діагностики.

Висновки і пропозиції. Здійснення комплексної економічної діагностики концесійного об'єкта має носити системний та безперервний характер, незалежно від результатів його фінансово-господарської діяльності. Започаткування процесу комплексної економічної діагностики суб'єкта господарювання не повинно обов'язково збігатися з погіршенням його фінансово-майнового стану, оскільки в такому випадку він бути но-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

сити характер антикризового управління. Періодичне здійснення економічної діагностики концесійного об'єкта також матиме позитивний вплив на його нівелювання негативних факторів його функціонування, проте цей ефект не буде мати системного характеру, а також не дозволить отримати довготривалий результат. Здійснення комплексної економічної діагностики суб'єктів господарювання є методом фінансового механізму, застосування якого дозволить компенсувати негативний вплив зовнішнього середовища та проявів ознак кризи в економіці. Використання елементів економічної діагностики у процесі фінансово-господарської діяльності концесіонерів сприятиме виокремленню пріоритетних шляхів підвищення ефективності функціонування концесійних об'єктів, що дозволить вплинути на результативність їх функціонування.

Список використаних джерел

1. *Контроллинг* как инструмент управления предприятием / под ред. Н. Г. Данилочкиной. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 278 с.
2. *Шеремет А. Д.* Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 176 с.
3. *Конина О. В.* Финансовая диагностика : учеб. пособие / О. В. Конина. – Волгоград : Деловой мир, 1998. – 265 с.
4. *Фаріон І. Д.* Діагностика і економічний аналіз у сфері послуг : курс лекцій / І. Д. Фаріон, Л. І. Савчук, С. М. Жукевич ; за ред. І. Д. Фаріона. – Тернопіль : Екон. думка, 2005. – 260 с.
5. *Раппопорт В. Ш.* Диагностика управления: практический опыт и рекомендации / В. Ш. Раппопорт. – М. : Экономика, 1988. – 127 с.
6. *Короткова Е.* Концепция менеджмента / Е. Короткова. – М. : Дека, 1997. – 304 с.
7. *Давидова Г. В.* Методика количественной оценки риска банкротства предприятий / Г. В. Давидова, А. Ю. Беликов // Управление риском. – 1999. – № 3. – С. 13–20.
8. *Гетьман О. О.* Економіка підприємства : навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – 2-ге видання. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 488 с.
9. *Загорна Т. О.* Економічна діагностика : навчальний посібник / Т. О. Загорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.